

Nova Bukovica – Sjenjak, 2007.

Nova Bukovica – Sjenjak 2007

Saša Kovačević

Primljeno/Received: 11. 02. 2008
 Prihvaćeno/Accepted: 01. 04. 2008

U ovom prilogu prikazan je pregled arheoloških istraživanja naseobinskog lokaliteta u Novoj Bukovici, koje je ekipa Instituta za arheologiju provela tijekom 2007. godine, u jubilarnoj desetoj sezoni. Pri tome, posebna pozornost se pridaje otkriću zemuničkog objekta iz razdoblja kasnoga brončanog doba, prvoga takvog na lokalitetu u Novoj Bukovici.

Ključne riječi: naselje, Podravina, kasno brončano doba, zemunica, istraživanja 2007.
Key Words: settlement, Podravina, Late Bronze Age, pit dwelling, excavation 2007

Tijekom 2007. godine u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak nastavljena su sustavna arheološka istraživanja. Time su iskopavanja ovoga zapadnoslavenskoga i podravskog lokaliteta ušla u desetu, jubilarnu sezonu, nastavljajući razotkrivati kulturno-kronološku i sliku svakodnevnice kompleksne prapovijesne naseobine¹.

I dalje na Sjenjaku možemo pratiti dva horizonta naseljavanja istoga povoljnog, blago uzdignuta položaja u podravskoj ravnici. Kako smo u prijašnjim objavama navodili (Minichreiter, 1997; Kovačević, 2001.; Šoštarić, 2001), radi se o naseljima iz kraja kasnoga brončanog doba (14C analize ga stavljaju od 10. do 8. st. pr. Kr.) i kasnog latena (kasnije od 2. do 1. st. pr. Kr.) (Kovačević 2001, 66). Samo nalazište nalazi se u Podravini, jugoistočno od grada Slatine, s lijeve strane ceste kojom se ide prema Našicama i Osijeku, na dodirnom području između sjeverozapadne Hrvatske na zapadu i Slavonije dalje na istoku, zatim južnih mađarskih područja na sjeveru, te srednje Slavonije i Posavine na jugu. Takav geografski položaj (kojemu rijeka Drava daje glavno obilježje) nesumnjivo je utjecao na razvoj i slijed kulturnih pojava pa i na kulturno-arheološku sliku lokaliteta u Novoj Bukovici. Zato ćemo, prije svega u materijalnoj kulturi naselja kasnoga brončanog doba, nailaziti na elemente kulturnih pojava susjednih područja – od Transdanubije i istočne Hrvatske, do Posavine i sjeverozapadne Hrvatske (Kovačević 2001.). Naravno, kulturne veze možemo pratiti i dalje, no u ovom kratkom izvještaju to nam nije zadaća. S obzirom da smo posljednjih nekoliko sezona, zbog problema s vlasnicima zemlje, bili prisiljeni pomaknuti istraživanja s vrhova na južnu padinu uzvišenja, u tom trenutku arheološka istraživanja su ušla u fazu kada smo se u većoj mjeri, umjesto elementima kasnobrončodobne naseobine kao do tada, u znatnijoj mjeri krenuli baviti mladim horizontom naseljavanja na lokalitetu, naseljem iz kasnog latena. Takvo usmjerenje pokazalo je dobre rezultate, jer smo uspjeli razotkriti vrijedan sklop unutar latenske naseobine kojeg su činili nadzemni objekti raznih veličina i tlocrta (Kovačević, 2003; Kovačević, 2007). U istraživanjima tijekom 2007. g., posebnu pozornost istraživača, uz nove latenske objekte, izazvao je upravo jedan objekt iz kasnoga brončanog doba.

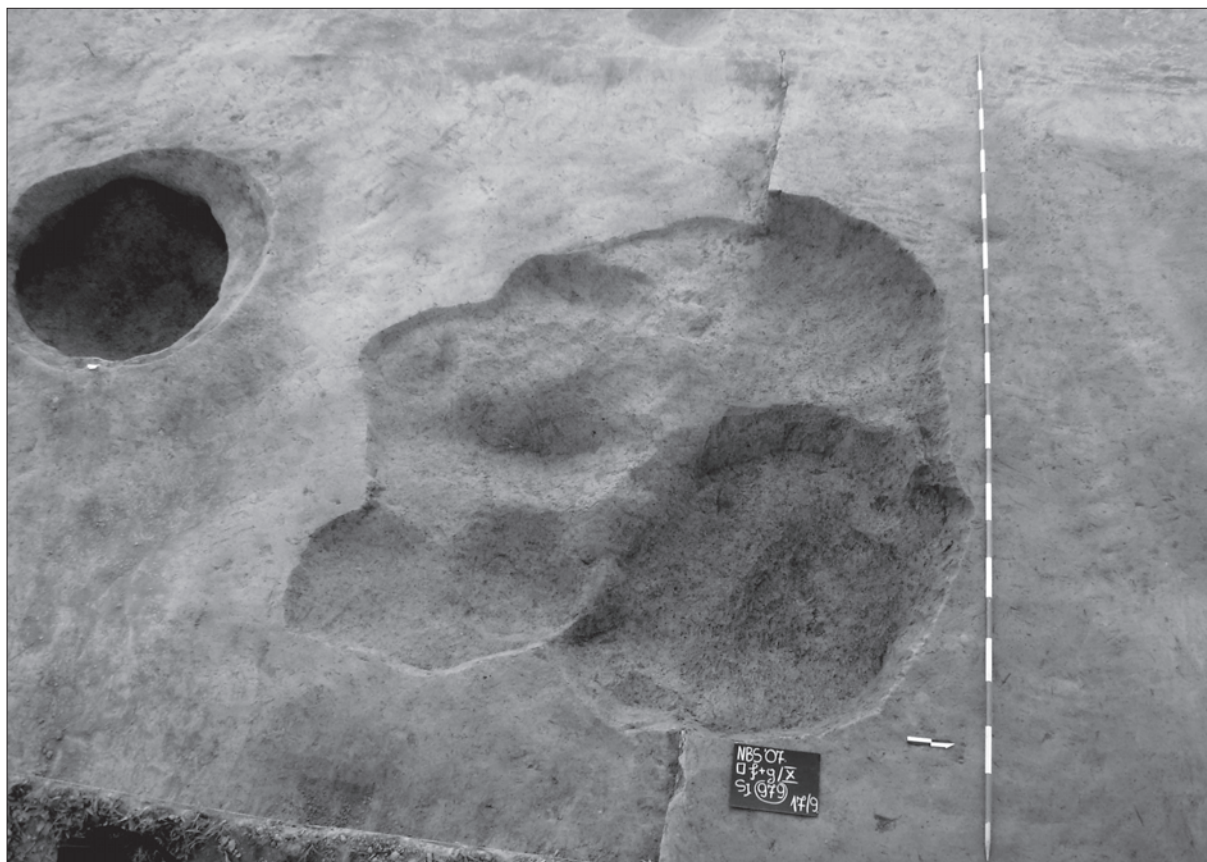
Ova arheološka istraživanja su trajala 15 radnih dana, u

razdoblju od 4. do 20. rujna 2007.². Radove je vodio mr. sc. Saša Kovačević, asistent Instituta za arheologiju iz Zagreba, a u stručnoj ekipi bili su i studenti arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu: Dragana Rajković (crtičica-dokumentaristica), Davor Špoljar, Ivan Valent i Edina Balić, te Srđan Đuričić, student arheologije na Filozofskom fakultetu u Zadru. Uza stručnu ekipu u istraživanjima su sudjelovali fizički radnici, većinom stanovnici Nove Bukovice. Ovogodišnja arheološka iskopavanja nastavljena su na istoj parceli kao i 2006. godine, na kat. čest. br. 195/2 k.o. Gornja Bukovica, koja se nalazi u vlasništvu Adama Hoka. Istraživanja smo započeli odmah uz sondu od prošle godine, i dalje na južnoj padini brežuljka na kojem se nalazi lokalitet. Željeli smo se nadovezati na rub prošlogodišnjeg iskopa, kako bi uspješno povezali dijelove objekata otkrivenih prethodnih godina s ovogodišnjom situacijom, što je i ostvareno. Posebno se to odnosilo na 2006. godine otkriven "tor" za stoku (objekt 1), istočno uz četiri nadzemna objekta (kuća 1-4), koji prema svemu sudeći čine jedan kompleks iz vremena kasnoga latena (Kovačević 2006, Kovačević 2007). Istodobno, s obzirom da su se prošle sezone, nakon više godina, u većoj koncentraciji ponovo počeli javljati objekti iz kasnoga brončanog doba, nadali smo se da ćemo skupiti uzorke za nove interdisciplinarnе analize kao i mogućnosti usporedbe novootkrivenih nalaza s prije nađenim brončanodobnim nalazima.

Kao metodološka osnova istraživanja i dalje nam je služio sustav stratigrafskih jedinica. Trasirana su i istražena dva niza sonde (IX i X) u punoj širini, od sjevernog do južnog ruba njive. U terenskim radovima 2007. godine istraženo je novih 220,5 m² nalazišta u Novoj Bukovici, pa ukupna istražena površina ovog lokaliteta sada iznosi 2.527 m². U potpunosti je istraženo 7 kvadrata (dimenzija 5 x 5 m) kao i 3 djelomično. Pri tome je otkrivena 71 nova stratigrafska jedinica iz kasnoga brončanog doba te iz razdoblja kasnog latena. Time je broj definiranih arheoloških objekata – ukopa, zapuna, slojeva itd. – na lokalitetu prešao brojku 1.000. Većinu novopronađenih stratigrafskih jedinica čine ukopani objekti ili njihove zapune. Vertikalna stratigrafija ovog poljoprivredom znatno oštećenog lokaliteta i na ovom dijelu je vrlo jednostavna. Nakon plitkog oraćeg sloja Sj. 01 pojavljuje se zdravica Sj. 02 s ukopanim objektima. Osvrne-

2 U provedbi istraživanja, kao glavni financijski pokrovitelj, sudjelovalo je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Usto financijsku ili logističku podršku svake godine pružaju Općina Nova Bukovica te Zavičajni muzej u Slatini kao i sam Institut za arheologiju u Zagrebu. Koristimo priliku da svima, koji su na ovaj ili bilo koji drugi način, od početka istraživanja do danas, pridonijeli provedbi projekta Nova Bukovica – Sjenjak, uputimo toplu zahvalu.

1 Nešto izmijenjen tekst o rezultatima istraživanja na lokalitetu u Novoj Bukovici tijekom 2007. godine bit će objavljen i u HAG-u.

Sl. 1. Zemunica SJ 979, 980 u □ f+g/X nakon istraživanja (snimio S. Kovačević)

Fig. 1. Pit dwelling SU 979, 980 in □ f+g/X after exploration (Photo: S. Kovačević)

mo li se na tipologiju objekata otkrivenih u istraživanjima ove godine, vidimo ponovnu pojavu prije uočenih tipova - rupe od stupova/ostataka nadzemnih objekata, kanaliće i otpadne jame - kao i neke koji se javljaju po prvi put. Ovdje prije svega mislimo na zemunicu nepravilno kružnog tlocrta i koritastog dna koje se produbljuje u sjeveroistočnom dijelu (sl. 1). Zemunica je manjih dimenzija te je mogla poslužiti kao određeni radni objekt.

Ovaj nalaz je utoliko značajniji jer predstavlja prvi istražen objekat zemuničkog tipa na ovom lokalitetu. Nakon što je prestala prvobitna namjena, zemunica je sekundarno iskorištena kao otpadna jama, pa u njezinoj zapuni, uz ostalo, nalazimo brojne fragmente bronzanodobnog posuda. Među njima posebno se ističe ukrašena keramika, poput dublje zdjele s vertikalnim rebrima i nizovima bradavica na najširem dijelu tijela (posebni nalaz br. 114, sl. 2).

Iz zapune zemunice izdvojen je i uzorak ugljena koji će biti poslan na analizu ¹⁴C, kako bi objekt datirali i kronološki usporedili s objektima, istraženim prije na vrhu uzvišenja. Među objektima pronađenim tijekom 2007. g. treba spomenuti i one koje u našim terenskim radovima pratimo nekoliko posljednjih sezona. Među njima posebno mjesto zauzima uski, plitki kanalić Sj. 675, 676, kojeg smo "ulovili" i ove godine i još mu nismo našli kraja. Od ostalih objekata valjalo bi istaknuti nalaze dubljih i većih kasnolatskih jama (poput Sj. 967, 968 u □ e/X ili Sj. 973, 974 u □ f/X) s obiljem vrlo zanimljivog materijala (kameni brus, keramički žetoni, rustikalna latenska keramika, izrazito profilirani rubovi ...), kao i novu pojavu povezanih rupa ili jamica od stupova (rupe od stupova povezane horizontalnom gredom/kanalom) koje se nalaze u neposrednoj blizini zemunice i vjerojatno čine njezin sastavni dio ili predstavljaju konstrukcijski element nekog objekta uz nju.

Zanimljivo je da smo na dnu jedne rupe od stupa, koji su i ove godine najbrojniji tip objekta na Sjenjaku, uza samu zemunicu pronašli veći dio zdjele s kratkom trakastom ručkom iz kasnoga bronzanog doba (posebni nalaz br. 120). Očito kako to i nije slučajnost, s obzirom da smo se u Novoj Bukovici na više mjesta susretali s pojavom polaganja određenog predmeta (minijaturne posude/igračke, zrna jantara ili posude) na dno rupe od stupa, odnosno, u temelj nekoga nadzemnog objekta. Rupe od stupova su, kao i prethodnih godina, zapunjene ili tamnosivom masnom zemljom s mrvicama lijepa i ugljena te nešto keramike (kao Sj. 939, 940 u □ h/IX-b) ili svijetlosivožutom zemljom bez ili s vrlo malo nalaza (poput Sj. 945, 946 u e/IX ili Sj. 985, 986 u □ g/X-a). Ove su godine istražena ukupno 24 ukopana objekta, koji su definirani kao rupe od stupova. I u istraživanjima 2007. g. pojavljivale su se jame zapunjene izrazito tvrdom, nabijenom svijetlosivožutom zapunom, siromašne pokretnim nalazima. Njihovu svrha i dalje je zagonetka. Moguće je da se radi o jamama koje su u jednom trenu poslužile kao izvor gline, pa zatrpale i dobro nabijene.

Što se pokretnih nalaza od ove godine tiče, pronađeno je ukupno 63 vrećica lijepa, keramike i kamena, a uzeto je 12 uzorka zapune i ugljena. Kao što je bilo za očekivati, najbogatije nalazima su bile dublje otpadne jame iz latenskog vremena - kao Sj. 967, 968 i Sj. 973, 974, te bronzanodobna zemunica Sj. 979, 980. Posebno se po brojnosti ističu ulomci keramičkih posuda, među kojima je - i unutar horizonta kasnoga bronzanog i mlađega željeznog doba - opet najbrojnija grublja kućna keramika. Od ostalih nalaza treba istaknuti nove grumene troske koji indiciraju određenu metaluršku aktivnost na lokalitetu u Novoj Bukovici, kamenu drobilicu, keramičke pršljene, te jednu odlično očuvanu brončanu alku zatvorenih krajeva koja podsjeća na sljepoočničarku. I ovogodišnji nalazi u cijelosti potvrđuju prijašnju dataciju dva naselja u Novoj Bukovici u HaB razdoblje kasnoga bronzanog doba, odnosno, u samu fazu prijelaza prema starijemu željeznom dobu te u kasni laten.

Sl. 2. Detalj posude iz zemunice SJ 979 in situ (snimio: S. Kovačević)

Fig. 2. Detail of a vessel from the pit SU 979 in situ (Photo: S. Kovačević)

Slika 3. Rad na južnoj polovini latenske jame SJ 973, 974 u kv. f-X (snimio S. Kovačević)

Fig. 3. Work on the southern half of a La Tène pit SU 973, 974 in quadrant f-X (Photo: S. Kovačević)

Literatura

- Kovačević S., 2001, Istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak – povijest i novi rezultati, Pril InstArheolZagreb 18/2001, Zagreb, 63–78.
- Kovačević S., 2003, Odvodni sustav kanala i arheološki lokalitet Nova Bukovica – Sjenjak, Hrvatske vode, časopis za vodno gospodarstvo, godina 11, br. 43, Zagreb, 2003, 119-127.
- Kovačević S., 2005, Arheološka istraživanja u Novoj Bukovici tijekom 2004, AIA I, Zagreb, 31-35.
- Kovačević S., 2006, Nova Bukovica – Sjenjak 2005, AIA II, Zagreb, 33-35.
- Kovačević S., 2007, Nova Bukovica – Sjenjak 2006, AIA III, Zagreb, 31.-33.
- Minichreiter K., 1997, Arheološka istraživanja brončano i željeznodobne nekropole pod tumulima u Novoj Bukovici kod Slatine, Glasnik slavonskih muzeja 2 (57), Županja, 1998, 58-60.
- Šoštarić R., 2001, Karbonizirani biljni ostaci iz prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak, Pril InstArheolZagreb, vol. 18/2001, Zagreb, 79 –83.

Summary

In 2007, as in the previous years, the Institute of Archaeology in Zagreb continued systematic archaeological excavations of the settlements from the Late Bronze and Early Iron Ages in Nova Bukovica on the Sjenjak site in Podravina, south-east from Slatina. The excavations were continued on the same cadastre plot as in the previous years, on the southern slope of an elevation, east from the area on which in the previous years we found rectangular above-earth structures (5 in all) and a cattle pen, all from the La Tène period. In the course of explorations we discovered a number of new archaeological structures, among which the most numerous continue to be pillar holes. However, among the structures explored this year, of special importance is a pit dwelling of a simple, irregularly circular ground plan, with a trough-shaped bottom which deepens in the north-eastern part (Fig. 1). In its backfill we found characteristic material, among which there is a profiled, deep bowl decorated with vertical ribs and lines of warts on the widest part of the body (Fig. 2). The pit dwelling belongs to the Late Bronze Age and is the first such object explored on Sjenjak.

Likewise, this year we had finds of waste pits, especially those with finds of Late La Tène culture. These are larger, deeper pits with an abundance of finds (a whetstone, rustic pottery, highly profiled edges of vessels...). Among other finds, along with a lot of mostly rough, home use pottery, we should single out a renewed find of lumps of slag, stone masticator, ceramic whorls and one beautifully preserved bronze ring with closed ends reminding of a temporal ornament.